

تأویل قرآن

»
رویکرد ماواندیشه‌ها

آیه الله محمد هادی معرفت

مترجم: حسن خرقانی

سرشناسه : معرفت، محمد هادی، ۱۳۰۹-۱۳۸۵.

عنوان قراردادی : التأویل فی مختلف المذاهب و الآراء. فارسی

عنوان پدیدآورنده : تأویل قرآن در رویکردها و اندیشه‌ها / محمد هادی معرفت؛ ترجمه حسن خرقانی.

مشخصات نشر : قم: تمهید، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۳۵۰ ص.

شابک : 978-600-5079-34-0

وضعیت فهرتنویسی : فیبای مختصر.

یادداشت : فهرتنویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

شناسه افزوده : خرقانی، حسن، ۱۳۴۸ - مترجم.

شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۹۱۰۸۸

انتشارات تمهید

www.maarefat.com

قم - همراه ۰۹۱۲۱۵۳۱۹۵۵

تأویل قرآن در رویکردها و اندیشه‌ها

علامه آیت الله محمد هادی معرفت رحمته الله

مترجم: حجة الاسلام دکتر حسن خرقانی

ویراستار: هادی بزدی ثانی

چاپ اول: ۲۰۰۰ نسخه / بهار ۱۳۹۴

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

مرکز پخش: قم، پاساژ قدس، انتشارات ذوی القربی، ۳۷۷۴۴۶۶۳ (۰۲۵)، همراه ۰۹۱۲۱۵۱۷۷۴۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۷۹-۳۴-۰

فهرست مطالب

مقدمه	۹
سخن مؤلف	۱۵
فصل اول: تأویل در حوزه متشابهات	۱۹
۱. مفهوم تأویل	۱۹
۲. تأویل متشابه	۲۲
۳. تأویل گونه‌ای تفسیر است	۲۳
۴. چرا در قرآن تشابه وجود دارد؟	۲۵
۵. چه کسی از تأویل متشابه آگاه است؟	۳۲
۶. شبهات منکران	۳۷
۷. راسخان در علم چه کسانی اند؟	۴۱
۸. درنگی در خطبه اشباح	۴۳
فصل دوم: تأویل به معنای تبیین مفهوم کلی آیه یا باطن آیه در برابر ظاهر آن	۵۱
۱. ظاهر و باطن در قرآن	۵۱
۲. متن حدیث ظهر و بطن	۵۴
۳. تأویل از نوع مدلول التزامی است	۵۶
۴. چگونگی راه یابی به بطن آیه	۵۷
۵. قانون تأویل	۵۹
۶. تأویلاتی پذیرفتنی	۶۴

۶ / تأویل قرآن در رویکردها و اندیشه‌ها

۷۸	۷. تأویل در نزد صاحب‌الان.....
۸۱	۸. پدیده تداعی معانی.....
۸۴	۹. تأویل یا اخذ به مفهوم عام آیه.....
۸۵	۱۰. تأویل‌هایی از امامان معصوم.....
۹۱	۱۱. نمونه تأویل‌هایی از نوع مفاهیم کلی برداشت شده از بطن آیات.....
۹۹	۱۲. تأویل‌هایی بی‌نهایت.....
۱۰۷	فصل سوم: نقد برخی دیدگاه‌ها درباره تأویل.....
۱۰۷	۱. دیدگاه ابن تیمیه درباره تأویل.....
۱۱۱	۲. دیدگاه علامه طباطبایی درباره تأویل.....
۱۱۹	فصل چهارم: درباره جواز تفسیر و شیوه‌های درست و نادرست آن.....
۱۱۹	۱. آیا تفسیر توقیفی است؟.....
۱۲۵	۲. تفسیر به‌رأی.....
۱۳۶	چکیده سخن در باب تفسیر به‌رأی.....
۱۳۷	۳. بررسی چند دیدگاه درباره تفسیر به‌رأی.....
۱۳۷	الف. دیدگاه آیه الله خویی درباره تفسیر به‌رأی.....
۱۳۸	ب. دیدگاه علامه طباطبایی درباره تفسیر به‌رأی.....
۱۴۹	ج. نظر ذهبی درباره تفسیر به‌رأی.....
۱۵۰	۴. ویژگی‌های مفسر.....
۱۵۷	۵. گونه‌های تفسیر.....
۱۶۳	فصل پنجم: مجاز در قرآن و ارتباطش با تأویل.....
۱۶۳	۱. منکران وجود مجاز در قرآن.....
۱۶۵	۲. دیدگاه‌ها و دلایل اهل عرفان در انکار مجاز در قرآن.....
۱۷۰	۳. نقد دیدگاه عرفانی در انکار مجاز.....
۱۷۶	حکایتی شگفت از بلاغت یک آیه.....
۱۸۲	۴. دیدگاه سلفی در انکار مجاز در قرآن و نقد آن.....
۱۹۷	۵. نگاهی به صفات ذات.....
۲۰۳	فصل ششم: هرمنوتیک و تأویل.....
۲۰۳	۱. هرمنوتیک و مشکل فهم متن.....
۲۰۷	۲. رابطه میان مؤلف، متن و مفسر.....
۲۱۰	۳. هرمنوتیک شلایر ماکر.....
۲۱۴	۴. زبان وحی و مسئله قرائت متون.....
۲۱۷	۵. پدیده جری و تطبیق.....

۶. مشکل قرائت متن.....	۲۱۹
۷. نیاز به تفسیر.....	۲۲۰
۸. پیشگویی در عرصه تأویل.....	۲۲۱
فصل هفتم: تأویل در حروف مقطعه.....	۲۲۷
۱. گزارشی از حروف مقطعه.....	۲۲۷
۲. آیا حروف مقطعه آیه است؟.....	۲۳۰
۳. چگونگی قرائت حروف مقطعه.....	۲۳۱
۴. نظریه‌های گوناگون در باره حروف مقطعه.....	۲۳۳
الف. حروف مقطعه مشابهاتی‌اند که تنها خدا به آن آگاه است.....	۲۳۳
ب. حروف مقطعه رمزی میان خدا و رسول‌اند.....	۲۳۴
رمزگشایی‌ها از حروف مقطعه.....	۲۳۶
یک. حروف مقطعه بر پایه حساب ابجد است.....	۲۳۶
دو. حروف مقطعه حروفی اختصاری از نام‌ها و صفات‌اند.....	۲۳۸
ج. حروف مقطعه صرف حروف الفبا، ولی هدفمنداند.....	۲۳۸
د. وجوهی که زمخشری در معنای حروف مقطعه آورده است.....	۲۳۹
ه. دیدگاه علامه طباطبایی مبنی بر ارتباط حروف مقطعه با مضامین سوره.....	۲۴۲
و. دیدگاه برگزیده.....	۲۴۳
۵. حروف مقطعه در آینه روایات و نقل‌ها.....	۲۴۴
مهم‌ترین دیدگاه‌ها درباره حروف مقطعه بر پایه روایات.....	۲۵۳
الف. حروف مقطعه سوگندهای الهی‌اند.....	۲۵۴
ب. حروف مقطعه اسم اعظم الهی را تشکیل می‌دهند.....	۲۵۴
ج. حروف مقطعه نام‌های سوره‌هایند.....	۲۵۵
د. حروف مقطعه از نام‌های قرآند.....	۲۵۶
ه. حروف مقطعه حروف الفبایی‌اند که سوره با آن آغاز می‌شود.....	۲۵۶
و. حروف مقطعه اسرار و رموزند.....	۲۵۷
۶. رمزگشایی از حروف مقطعه در روایات و نقل‌ها.....	۲۵۷
یک. سرآغاز سوره بقره و دیگر سوره‌های دارای «الم».....	۲۵۷
دو. سرآغاز سوره اعراف: «المص».....	۲۶۴
سه. سرآغاز سوره‌های یونس، هود، یوسف، ابراهیم و حجر: «الر».....	۲۶۵
چهار. سرآغاز سوره رعد: «المر».....	۲۶۶
پنج. سرآغاز سوره مریم: «کهیص».....	۲۶۶
شش. سرآغاز سوره طه.....	۲۶۹

۲۶۹	اول. چگونگی قرائت «طه»
۲۷۰	دوم. معنای «طه»
۲۷۴	هفتم. سرآغاز سوره شعراء و قصص: «طسم» و سرآغاز سوره نمل: «طس»
۲۷۵	هشت. سرآغاز سوره یس
۲۷۶	نه. سرآغاز سوره ص
۲۷۷	ده. سرآغاز سوره‌های حوامیم و سوره «حم عسق»
۲۷۷	یازده. سرآغاز سوره ق
۲۷۹	دوازده. سرآغاز سوره قلم: «ن»
۲۸۰	۷. فضیلت قرائت حروف مقطعه
۲۸۵	فصل هشتم: دیدگاه‌هایی نو درباره حروف مقطعه
۲۸۵	۱. اعجاز ریاضی در سرآغازهای سوره‌ها و کاربرد رایانه در بررسی حروف مقطعه
۲۹۰	اعجاز عددی قرآن کریم
۲۹۲	۲. رمز گشایی از حروف مقطعه با استفاده از خط کهن هیر گلیف
۲۹۶	الف. رابطه زبان مصری با زبان عربی
۲۹۸	ب. رابطه زبان مصری با شبه جزیره
۳۰۹	اول. فایده و هدف این پژوهش و شیوه آن
۳۱۰	دوم. شرح حروف مقطعه با استفاده از هیرو گلیف
۳۱۱	یک. سوره مریم: کهیصص
۳۲۳	دو. سوره قلم: ن
۳۲۴	سه. سوره ق
۳۲۶	چهار. سوره ص
۳۲۷	پنج. سوره طه
۳۲۸	شش. سوره یس
۳۲۹	هفت. سوره شوری
۳۳۱	هشت. سوره نمل
۳۳۲	ج. نقدهایی بر کتاب «هیرو گلیف قرآن کریم را تفسیر می کند»
۳۳۴	نقد استاد زبان مصری کهن و رئیس بخش آثار باستانی مصر در دانشگاه قاهره
۳۴۵	فهرست منابع

سخن مؤلف

سپاس و ستایش خداوند را و درود بر بندگان برگزیده اش؛ محمد و اهل بیت پاکش.

ادامه سخن آنکه تأویل از نظر لغوی و اصطلاحی بحثی درازدامن دارد و در تفسیر و روشن نمودن مقصودش دیدگاه‌ها و مذاهب گوناگونی وجود دارد. تأویل در لغت به معنای سرانجام و فرجام کار است. تأویل به معنای تعبیر خواب نیز از این معناست؛ زیرا در تعبیر، از خواب رمزگشایی می‌شود و فرجام اشارات نمادین آن روشن می‌گردد. تأویل گفتار یا کردار متشابه نیز از این دست معانی است که در آن تشابه سخن، عمل و مانند آن به وجه درستش بازگردانده می‌شود.

تأویل معنای اصطلاحی دیگری نیز دارد که بیان مفاهیم کلی نهفته در پس ظواهر آیات باشد در مقابل تنزیل؛ چه آنکه قرآن به حسب تنزیل و با توجه به اسباب نزول و فضایی که آیه را در بر گرفته، ظهری دارد که آیه را به ظاهر، خاص موردش می‌سازد و بطنی که در دل سخن نهان است و رسالت عام قرآن را به دوش می‌کشد. همین مفاهیم عمومی و جهان شمول، قرآن را در طول نسل‌ها و عصرها جاویدان

ساخته است. با ژرف اندیشی و تدبّر می‌توان مفاهیم کلی نهفته در آیات را بیرون کشید که از آن به «بطن» تعبیر می‌شود؛ یعنی نهان در پس پرده لفظ که تنها ژرف اندیشان راسخ در علم می‌توانند به آن دست یابند. ما در این کتاب به بحث از آن خواهیم پرداخت و شرایط این استنباط را بیان خواهیم کرد تا آن را از تفسیر به رأی و بدون دانش ضربه‌آلود قرآن سخن گفتن جدا سازد. خداوند نگهدار از خطاست و بر او توکل می‌کنیم.

محمد هادی معرفت - قم ۱۸ ذی الحجة ۱۴۲۵ ق - ۱۳۸۳/۱۱/۱۰ ش